

1940-talets läkarpolitik – hot om strejk gav lön att leva på

■ Karl Grunewald efterlyser i Läkartidningen 24/2002 (sidan 2780) minnen från Sylfs agerande på 1940-talet med anledning av Tage Erlanders minnen. »Jo därom kan jag ge besked om herrn så vill, ty jag var med«, som det heter i Fänrik Ståls sägner.

Avråddes från läkarbanan

Jag tog studenten 1937. Under vårt sista gymnasieår besöktes vi av en representant för Sylf (jag tror det var J P Edvardsson), som med rektors medgivande informerade oss om framtida yrkesval. Vi borde absolut inte tänka på att bli läkare, ty då väntade oss bara misär. Det s k assistentläkareländet innebar att vi kunde vänta oss en längre tid som oavlönade auskultanter eller assistentläkare, innan vi fick någon ordinarie tjänst, och vi kunde räkna med en usel bostad på en lasarettsvind.

Eftersom ungdomar aldrig följer goda råd var det då många av oss som sökte till medicinsk fakultet, långt fler än det fanns platser. Det krävdes höga studentbetyg för att komma in på någon av de 100 nybörjarplatserna (50 vid KI, 25 vardera i Uppsala och Lund). Sverige hade då 3 000 läkare.

Studieavbrott på grund av militärtjänst

Studierna under kriget innebar ideliga avbrott på grund av militärtjänstgöring, i

och för sig stimulerande att som värnpliktig bataljonsläkare tidigt få pröva på praktisk sjukvård, men det försenade ju studierna. Några studiebidrag fanns inte utan man fick förlita sig till offervilliga föräldrar eller banklån.

1946 tog jag med lic-examen och fick följande år erbjudande av klinikchefen att få börja som assistentläkare vid medicinkliniken på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Lönen var fri lunch, skattetaxerad till 75 kr/månad. Det gick ju inte att leva på, i synnerhet inte om man varit djärv nog att bilda familj. Klinikchefen ansåg det nyttigt för unga underläkare att pröva på öppen sjukvård ute i landet och medgav därför tjänstledighet för kortare vikariat där.

För min del klarades assistentläkartidens ekonomi genom några veckors vikariat som stadsläkare i Lidköping, till på köpet under en influensaepidemi, då väntrummet ständigt var fullt och sjukbesök i hemmen fyllde resten av dygnet. Patienterna betalade ett blygsamt arvode på 3–5 kr, vid vissa undersökningar eller behandlingar mer, men den insamlade summan räckte för oss att leva på under våren.

Underbetalda läkares situation

Sylf tog efter kriget på allvar upp problemen med underbetalda underläkare och framtvingade under konkret strejk-

hot ett avtal 1948. Vi hade en beredskap som innebar provisoriska mottagningar på stan för patienter som inte kunde få ambulansvård vid sjukhuset under en eventuell strejk.

Aktionen leddes mycket riktigt av Dag Knutson, som var en både fysiskt och psykiskt magnifik person. Han var ekonomiskt oberoende med en ärvd familjeförmögenhet bakom ryggen, och uppträdde utan någon som helst underdånighet inför myndighetspersoner, och hans vokabulär var stundom mycket expressiv. Erlanders liknelse med en retad tjur är ganska träffande. Genom sin väl planerade aktion fick han till stånd ett avtal för de statliga undervisningssjukhusen (KS och UAS) som gav underläkare en lön som det gick att leva på.

Lön efter tunnor råg

Som en kuriositet kan nämnas att Uppsala tydligen hade avlönat en del läkare med hjälp av den gustavianska donationen från 1620-talet, ty lönen beräknades som en evaluering av ett antal tunnor råg, vilket växlade månad för månad. Detta försvann 1948 liksom den tidigare rutinen att lönen avhämtades personligen på intendentkontoret där man fick kvittera ut den av intendenten.

Nils Brage Nordlander

pensionerad överläkare, Uppsala

Rapport från platsannonsernas förlovade land

■ Baklängesbläddrarna belönas rikligt. Platsannonserna är numera en korsning mellan kontaktannons och tillsättning av chef inom näringslivet.

Annonserna består oftast av två delar. I den första delen listas önskvärda karaktärsdrag och i den andra delen tillkännager man klinikens eller vårdcentralens livsfilosofi. Man söker någon som är »nyfiken och flexibel, med lust att samarbeta med andra«. Personen man söker skall vara dynamisk, kreativ, optimistisk, humoristisk och besitta emotionell kompetens (EQ). Tänk er motsatsen till dessa positiva värdeomdömen. Vi söker någon som är blasé, rigid och omöjlig att samarbeta med.

Endast fantasin sätter gränser

Fantasin känner inga gränser när den egna verksamhetens ideologi skall beskrivas med några ord. En vårdcentral i Mellansverige framhäver sina »hörnstenar«. Dessa är »Tillgänglighet, Tillförlitlighet, Interaktion och Livskraft«. Ibland kan den första bokstaven i dylika

ord kombineras så att man får fram ett käckt ord som kan ursäktas en del krystade honnörsord, men så tycks inte vara fallet just här. Hade man istället ändrat lite i ordningen och ersatt de två första orden med Vitalitet så hade man fått fram ordet LIV.

En annorlunda vårdcentral?

Vad betyder egentligen »Tillförlitlighet« i detta sammanhang? Betyder det att centralens doktorer inte figurerat på Expressens löpsedel? Betyder det att man i detta avseende skiljer sig från andra centraler? Interaktion och Livskraft är positivt värdeladdade ord som dock platser precis lika bra eller bättre i en annons för dagisfröken, jympaledare, präst eller badmästare på ett spa.

Syftet – peppa medarbetarna

Sannolikt har dessa annonser delvis ett annat syfte än att rekrytera ny medarbetare. Ju värre tillståndet är på kliniken, desto mer har annonsen som syfte att intärnt peppa medarbetarna. Det tryckta

ordet har en stor »impact«. Istället för att skriva »vi är en samling notoriska bråkstakar som vet bäst om det mesta och ingen ska sätta sig på oss« så kan man uttrycka det som »vi är en samling individualister som tillsammans representerar en mycket hög kompetens. Vi behöver en visionär ledare som förstår att utnyttja medarbetarnas kompetens«.

Dock förstår de med hög EQ på kliniken att detta är samma taktik som partiet använde sig av inom det gamla östblocket – verkligheten stämde inte med budskapet.

Är det förresten någon som kan tipsa mig om en utåtriktad, glad, initiativrik, ambitiös, sportig och serviceinriktad tjej som vill arbeta i vår reception? Vi är ett gäng gynekologer som bedriver vård i världsklass.

Folke Flam

*docent, gynekologkliniken Stockholm i samarbete med S:t Görans sjukhus, Stockholm
folke.flam@stgoran.se*